

IZVORI MOTIVACIJE STUDENATA U ONLINE NASTAVI U DOBA PANDEMIJE

MATE SKOKO, LUCIJA IVANDA, LUCIJA NAMJESNIK, MATEA CAR, DANA RAVLIĆ, KLARA LUCIĆ, KARLA MITAR, NINA KUČINA

Sveučilište u Zadru
Ulica Mihovila Pavlinovića
HR-23000 Zadar
Croatia

mates2311@gmail.com; ivanda.lucija@gmail.com;
lucija.namjesnik@gmail.com; matea.car2000@gmail.com;
ravlic.dana@gmail.com; klaraluci123@gmail.com;
karla.mitar5@gmail.com; ninablalabla19@gmail.com

UDK 37.018.43:004

Stručni rad /

Professional paper

Sažetak

Motivacija je unutarnje stanje pojedinca koje djeluje na ponašanje tako što pojedinca usmjerava na postizanje cilja, a pobuđeno je nekim težnjama, željama ili motivima. Studiranje predstavlja kontekst unutar kojeg je motivacija vrlo važan konstrukt, što su dokazala brojna istraživanja koja se bave upravo motivacijom studenata u učenju i njezinom važnošću u akademskom uspjehu. S obzirom na rapidni porast *online* programa na visokim učilištima te s obzirom na različite efekte pandemije COVID-19 na mentalno zdravlje studenata, polazište ovog istraživanja je neistraženost motivacije tijekom *online* studiranja u neizvjesnom dobu pandemije u Hrvatskoj te želja za boljim razumijevanjem izvora motivacije studenata. Istraživanje je provedeno metodom fokus grupa putem platforme Zoom. Pokazalo se da sudionici uglavnom izražavaju pad u motivaciji zbog *online* studiranja, navodeći čimbenike poput manjka strukturiranosti dnevne rutine te manjka koncentracije i fokusiranosti. S druge strane, neki navode čimbenike poput mogućnosti strukturiranja vlastitog dana i više slobodnog vremena kao dodatne motivatore koji pospješuju njihovu razinu motivacije tijekom *online* studiranja. U kontekstu mentalnog i fizičkog zdravlja uočen je visok stupanj varijabilnosti u iskazima različitih sudionika. Sudionici koji trenutno borave kod kuće većinski izvještavaju o smanjenju motivacije, problemima s internetskom vezom te nezadovoljavajućim radnim okruženjem.

Ključne riječi: motivacija, studenti, *online* nastava, pandemija COVID-19

1. Uvod

Motivacija ljudi, kao ključna sastavnica svakodnevnog života bitna u različitim kontekstima, jedan je od najšire istraživanih pojmova u psihologiji općenito. Pojam *motivacija* definira se kao unutarnje stanje pojedinca koje djeluje na ponašanje tako što pojedinca usmjerava na postizanje cilja, a pobuđeno je nekakvim težnjama, željama ili motivima.¹ Smatra se da postoje dvije vrste motivacije: intrinzična i ekstrinzična, pri čemu je intrinzična motivacija ona motivacija koja je nastala iz nekakvih unutarnjih pobuda, a zadovoljstvo se ostvaruje putem obavljanja same aktivnosti, dok se s druge strane kod ekstrinzične motivacije zadovoljstvo postiže nekakvim vanjskim razlozima poput nagrade ili pak straha od kazne.² Studiranje predstavlja jedan kontekst unutar kojeg je motivacija vrlo bitan konstrukt te postoje mnoga istraživanja koja se bave upravo motivacijom studenata u učenju i njenom važnošću u akademskom uspjehu. Istraživanje Afzal i suradnika pokazalo je da je motivacija studenata ključan faktor u determinaciji akademskog uspjeha, odnosno da motivacija (ekstrinzična i intrinzična) ima pozitivan utjecaj na akademski uspjeh studenata.³ Kod ispitivanja različitih čimbenika koji utječu na razvoj motivacije kod studenata, kao najrelevantniji izvori intrinzične motivacije navode se samoistraživanje (eng. *self-exploration*) i altruizam. Stoga, osoba čiji je izvor motivacije samoistraživanje studira jer je istinski zainteresirana za to područje, odnosno osoba čiji je izvor motivacije altruizam studira jer želi pridonijeti vlastitoj zajednici/društvu. S druge strane, glavni izvori ekstrinzične motivacije su odbijanje alternativnih opcija ('studiram jer ne znam što drugo raditi'), stjecanje kvalifikacija i karijere ('studiram jer želim poboljšati šanse za zapošljavanje'), socijalne pogodnosti ili pak socijalni pritisak.⁴

¹ [Boris] P.[et], natuknica »motivacija«, u: Boris Petz (uredio), *Psihologijski rječnik* (Zagreb: Prosvjeta, 1992), str. 251b–252, na str. 271b–272a.

² [Boris] P.[et], natuknica »intrinzična motivacija«, u: Petz (uredio), *Psihologijski rječnik*, str. 165b–166a; [Boris] P.[et], natuknica »ekstrinzična motivacija«, u: Petz (uredio), *Psihologijski rječnik*, str. 95.

³ Hasan Afzal, Imran Ali, Muhammad Aslam Khan, Kashif Hamid, »A Study of University Students' Motivation and Its Relationship with Their Academic Performance«, *International Journal of Business and Management* 5/4 (2010), str. 80–88.

⁴ Afzal, Ali, Khan, Hamid, »A Study of University Students' Motivation and Its Relationship with Their Academic Performance«, str. 87.

U akademskim institucijama uloga nastavnika vrlo je važna pri pomoći studentima da razviju stav prema učenju. Autori Christophel i Gorham istraživanjem su utvrdili kauzalnu vezu između nastavnikove neposrednosti i stanja motivacije, pri čemu neposrednost nastavnika obuhvaća verbalna i neverbalna ponašanja koja smanjuju fizičku i/ili psihičku udaljenost između profesora i učenika/studenata.⁵ Nadalje, poznato je da je komunikacija između profesora i studenata ključna komponenta u učenju.⁶ Promatrajući kontekst *online* studiranja, fizička blizina očigledno je nemoguća, no postavlja se pitanje psihičke blizine studenata i profesora u *online* okruženju, točnije osjećaju li se studenti psihički udaljeni od profesora gledajući u ekran i kako to potencijalno utječe na njihovu motivaciju za učenjem.

Tema *online* studiranja relativno je aktualna te nema mnogo istraživanja koja se bave raznim aspektima studiranja u *online* svijetu. Ipak, recentno istraživanje Harandija bavilo se temom efekata e-učenja na motivaciju studenata te je utvrđeno da je veća vjerojatnost da će studenti biti motivirani kad je uključeno e-učenje, odnosno korištenje moderne tehnologije u učenju.⁷ No, rezultati istraživanja provedenog od strane Rakes i Dunn upućuju na to da se intrinzična motivacija studenata i regulacija truda smanjuju u *online* nastavi, dok se prokrastinacija povećava.⁸ Modeli e-učenja, *online* nastave i učenja na daljinu djeluju pod krucijalnom pretpostavkom da su studenti motivirani.⁹ Istraživanjem akademske motivacije studenata tijekom socijalnog distanciranja, zatvaranja sveučilišta i učenja na daljinu zbog pandemije COVID-19, utvrđen je značajan pad razine motivacije studenata, smanjeno sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima te je utvrđena značajna negativna korelacija između dobi studenata i veličine razlike u razinama motivacije.¹⁰

⁵ Diane M. Christophel, Joan Gorham, »A test-retest analysis of student motivation, teacher immediacy, and perceived sources of motivation and demotivation in college classes«, *Communication Education* 44/4 (1995), str. 292–306.

⁶ Safiyeh R. Harandi, »Effects of e-learning on Students' Motivation«, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 181 (2015), str. 423–430.

⁷ Harandi, »Effects of e-learning on Students' Motivation«.

⁸ Glenda C. Rakes, Karee E. Dunn, »The Impact of Online Graduate Students' Motivation and Self-Regulation on Academic Procrastination«, *Journal of Interactive Online Learning* 9/1 (2010), str. 78–93.

⁹ Harandi, »Effects of e-learning on Students' Motivation«.

¹⁰ Sonia Zaccoletti, Ana Camacho, Nadine Correia, Cecilia Aguiar, Lucia Mason, Rui A. Alves, Joao R. Daniel, »Parents' Perceptions of Student Academic Motivation During the COVID-19 Lockdown: A Cross-Country Comparison«, *Frontiers in Psychology* 11 (2020), str. 1–13.

2. Polazište istraživanja i epistemološko stajalište

S obzirom na rapidni porast *online* programa u visokim učilištima ne samo u Hrvatskoj, već i u ostatku svijeta te na različite efekte pandemije COVID19 na mentalno zdravlje studenata, polazište ovog istraživanja je neistraženost teme motivacije u *online* studiranju tijekom neizvjesnog doba pandemije u Hrvatskoj te želja za boljim razumijevanjem izvora motivacije studenata. Valja naglasiti da je epistemološka podloga ovog istraživanja konstruktivistička, što znači da se pretpostavlja da je stvarnost subjektivna i da ovaj dizajn istraživanja omogućava opisivanje tih višestrukih subjektivnih realnosti. Dakle, pretpostavlja se da svaki sudionik (student u *online* okruženju u dobu pandemije) ima svoj pogled na situaciju i različite izvore motivacije. Prema ovom stajalištu, bitno je i navesti karakteristike samog istraživača, to jest moderatora fokus grupe. Naime, moderatori fokus grupe bili su studenti psihologije Sveučilišta u Zadru, koji također trenutno pohađaju *online* nastavu te su po pitanju dobi bliski sudionicima istraživanja, što je važno zbog pretpostavke da će moderatori moći bolje razumjeti sudionike i njihove odgovore.

3. Metoda

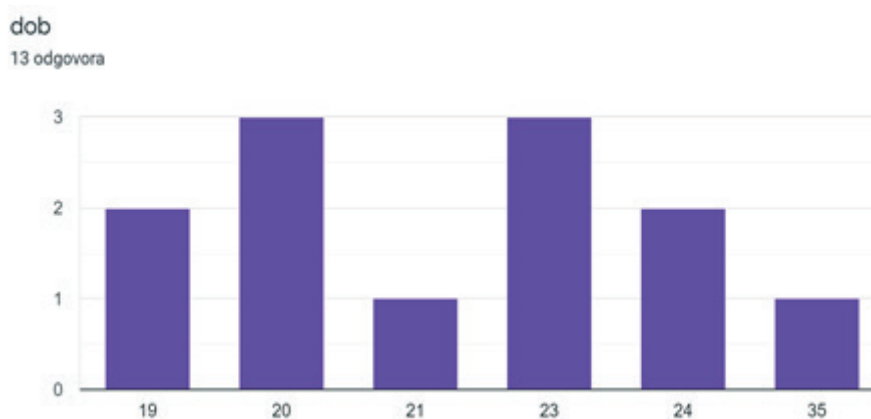
Prikupljanje podataka

Metoda prikupljanja podataka u ovom istraživanju bila je fokus grupa provedena *online* putem platforme *Zoom*. Planirana veličina jedne fokus grupe bila je od 6 do 8 osoba, međutim u provedbi su grupe bile od 3 do 5 članova, a broj fokus grupa odredio se po potrebi, odnosno do zasićenja informacija koje se mogu prikupiti na zadanu temu (očekivano je bilo 2–3 grupe, a ostvarene su 3 grupe). Provedena je tematska analiza kao metoda analize podataka.

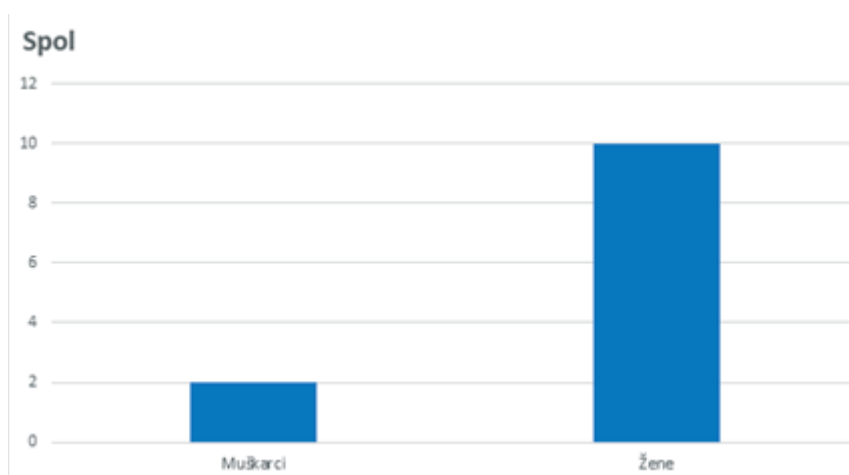
Izvjешća su prebačena u *MS Word* dokument i analizirana pomoću tematske analize, a koraci u analizi sastojali su se od upoznavanja s podacima, generiranja početnih kodova i analize relevantne teme (pretraživanje, pregled, definiranje i označavanje tema). Analiza je provedena ručno u elektroničkom dokumentu, bez upotrebe bilo kakvog specijaliziranog softvera.

Sudionici

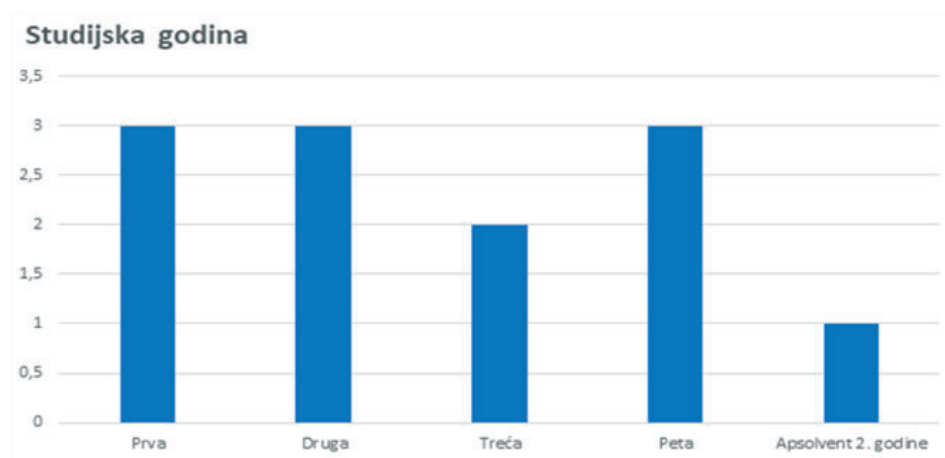
Sudionici su odabrani neprobabilističkom metodom uzorkovanja, točnije planirani uzorak je namjerni uzorak. Studentima se pristupilo porukom ili e-mailom. Ciljana su skupina sudionika studenti koji trenutno studiraju *online* te su po tom obilježju homogeni. Očekivala se skupina sudionika heterogena po pitanju dobi, spolu i studijskom usmjerenju. Očekivana je dobna skupina sudionika od 18 do 24 godine. Sociodemografski podaci sudionika istraživanja prikazani su grafički na Slici 1., Slici 2., Slici 3. i Slici 4.

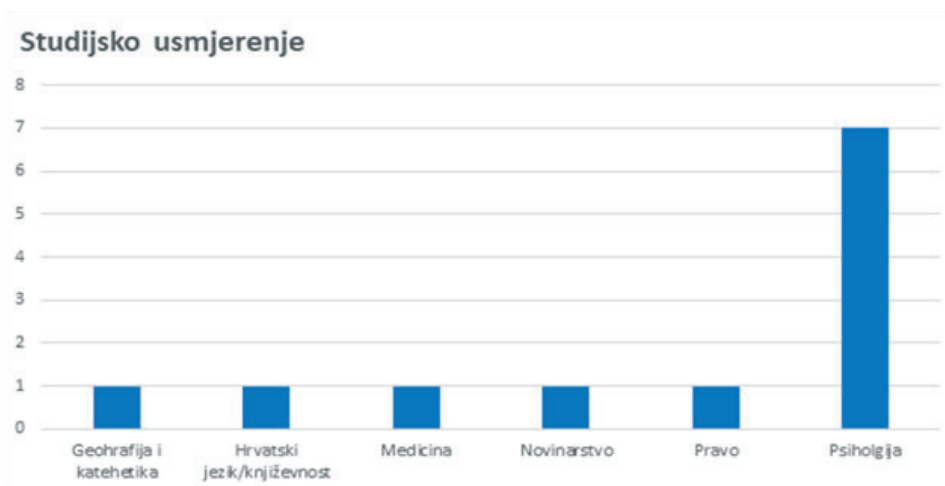
Slika 1. Grafički prikaz dobi sudionika (N=12)

Slika 2. Grafički prikaz spola sudionika (N=12)

Slika 3. Grafički prikaz godine studija sudionika (N=12)

Slika 4. Grafički prikaz studijskog usmjerenja sudionika (N=12)

4. Postupak

Sudionici su dobili upit (zamolbu) za sudjelovanje u istraživanju. Također, prije samog početka fokus grupe bilo im je objašnjeno o kakvom se istraživanju radi, dakle o cilju i problemu istraživanja, te se naglasilo da će rezultati studije biti povjerljivi i da se neće navoditi njihov identitet. Prije početka razgovora sudionicima je poslana anketa u chat putem *Google Form-*

sa, u kojoj su nam dali svoje sociodemografske podatke (dob, spol, godina studija i studijsko usmjerenje). S obzirom na to da je istraživanje provedeno *online* i putem *Zoom* platforme koja omogućava snimanje sastanka, sudionici su bili upozoreni da se sastanak i razgovor snimaju te da su slobodni u bilo kojem trenutku odustati od sudjelovanja.

Krenulo se sa općim pitanjima vezanim uz temu istraživanja kako bi se smanjila početna napetost, zatim su se postavljala više osobna i specifična pitanja.

Upute

Upute su bile sljedeće: »Dobar dan dragi kolege, hvala vam puno na sudjelovanju i imamo par uvodnih riječi prije samog početka. Cilj ovog istraživanja je ispitati izvore motivacije studenata u online nastavi u doba pandemije, a provodi se u sklopu kolegija *Kvalitativne istraživačke metode*. Budući da nam je cilj sakupiti vaša mišljenja o temi, današnji razgovor će se snimati, ali svi vaši osobni podaci (ime, prezime itd..) ostat će anonimni. Imate pravo odustati u bilo kojem trenutku, ali vas molimo da ostanete s nama do kraja. Potrebno je da se svi uključite u razgovor s obzirom na to da je cilj pokrenuti raspravu, ali ne morate dati odgovor na baš svako pitanje. Također, molimo vas da ne prekidate jedni druge i da dajete malo opširnije odgovore. Nema netočnih odgovora i bitno nam je svačije mišljenje. U chatu se nalazi kratka anketa u koju ćete upisati svoje sociodemografske podatke.«

Pitanja:

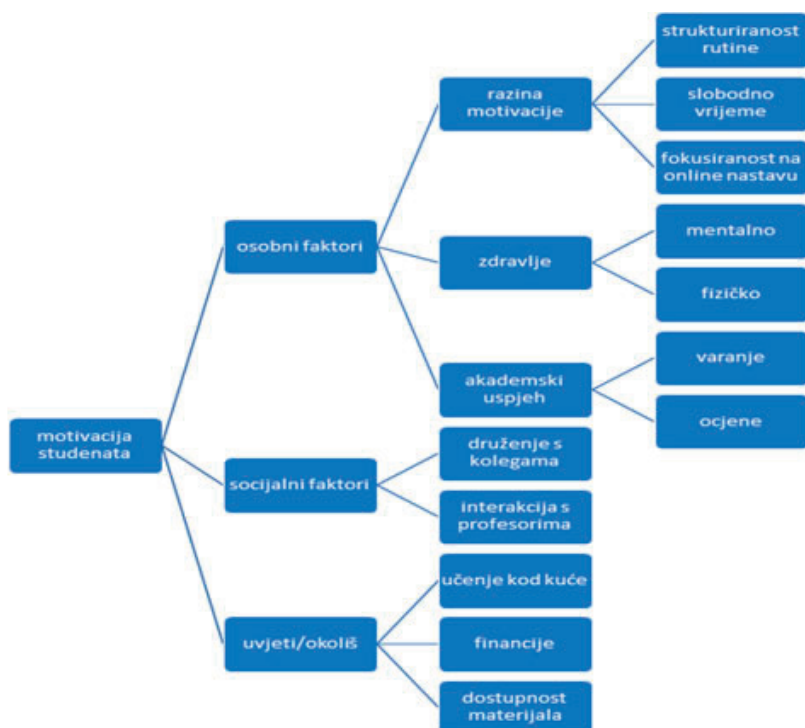
1. Koji su vaši izvori motivacije, imate li ju uopće ?
2. Kako biste usporedili vrijeme prije i tijekom pandemije s obzirom na razinu motivacije i akademskog uspjeha?
3. Kako biste opisali odnos između vlastitih razina motivacije i nedostatka socijalnih interakcija?
4. Jeste li primijetili neke promjene u svom mentalnom i fizičkom zdravlju tijekom razdoblja pandemije?
5. Na koji način mislite da bi povratak na fizičku nastavu utjecao na razine Vaše motivacije?
6. Jeste li promijenili mjesto boravka tijekom pandemije i kako je to utjecalo na vašu motivaciju?
7. Ako ste se ponovo vratili svojim kućama tijekom pandemije, imate li dovoljno mira i osigurane uvjete koji su potrebni za studiranje, poput raču-

nala, brzog interneta i dostupne literature? Što mislite kako je promjena tih uvjeta utjecala na vašu motivaciju za učenjem?

8. Kako je izgledalo vaše učenje i pripremanje za predavanja u pandemiji?
9. U periodima vremena kada ste izgubili motivaciju tokom pandemije, jesu li vaše regularne/prijašnje metode vraćanja motivacije funkcionirale i u uvjetima pandemije?
10. Postoje li neki novonastali izvori motivacije koje ste dobili tokom pandemije, a prije ih nije bilo?

5. Rezultati

Rezultati provedene tematske analize (razvijene teme i subteme dobivene ispitivanjem izvora motivacije kod studenata u *online* studiranju u doba pandemije) prikazani su grafički na Slici 5.

Slika 5. Grafički prikaz razvijenih tema i subtema ispitivanjem motivacije studenata u *online* nastavi u doba pandemije

Tematskom analizom podataka pojavili su se razni izvori motivacije, ali i demotivacije studenata tijekom *online* studiranja, a traženjem odgovora na ključno pitanje istraživanja izdvojene su glavne teme (uloga osobnih faktora, uloga socijalnih faktora i uloga okolinskih faktora u motivaciji studenata) i subteme (razina motivacije, zdravlje studenata i akademski uspjeh pod temom osobnih faktora; druženje s kolegama i interakcija s profesorima pod temom socijalnih faktora; učenje kod kuće, financije i dostupnost materijala pod temom okolinskih uvjeta) iz odgovora sudionika. Prije opisivanja odgovora pod specifičnim temama i subtemama valja naglasiti da dobiveni podaci nisu kvantificirani, što je u skladu s ciljem istraživanja, naime da se ponude opisi različitih iskustava. Također, valja napomenuti da nije moguće donositi kauzalne zaključke provedenom analizom podataka, a termini poput *efekta* i *utjecaja* korišteni su za opisivanje odgovorâ sudionika te njihovog viđenja kako pandemija i *online* studiranje utječu na razine motivacije za učenjem.

Može se uočiti da sudionici ovog istraživanja uglavnom izvještavaju o izrazitom padu motivacije uslijed *online* studiranja u doba pandemije (»Nemam uopće motivacije, imam samo jedan kolegij, ali kako je sad sve online, neman dojam uopće da studira, ne pratim predavanja, ne slušam, samo sam prijavljena na njih, ne da mi se«) te tvrde da na razine njihove motivacije utječu faktori poput manjka strukturiranosti dnevne rutine (»Teže mi se organizirati nego uživo jer sam uživo imala nekakav raspored, i to me motiviralo da se dignem ujutro, spremim i odem na kavu nakon predavanja«; »Ne mogu si organizirati vrijeme jer mogu se ja uključiti na predavanje i ne raditi ništa, ali ujedno neću raditi ni ništa drugo jer kao moram biti tu ako me slučajno prozove«), za razliku od studiranja uživo, kao i manjak koncentracije i fokusiranosti u online nastavi (»U pojedinim trenucima spavam dok predavanje traje«).

Međutim, neki sudionici izjavljuju upravo suprotno te tvrde da im je sada viša razina motivacije, a faktore poput mogućnosti strukturiranja vlastitog dana i više slobodnog vremena navode kao motivatore u ovoj situaciji (»Sada kada sam doma i kad mogu to vrijeme organizirati sama puno više ga potrošim na učenje i motiviranija sam za bolje ocjene, jer znam da imam vremena i mogućnosti naučiti«; »Puno je lakše organizirati svoje vlastito vrijeme, imaš mogućnost učiti u doba koje želiš, a ne u doba koje ti nameće raspored fakulteta, stoga se puno lakše organizirati i samim time dobiješ i motivaciju«). Zbog slobode slušanja predavanja tijekom obavljanja drugih aktivnosti, studenti ističu da imaju i više slobodnog vremena (»Imam puno puno više

vremena za raditi što želim jer ne trošim toliko vremena na obveze»), a s obzirom na to da je pandemija dovela do ograničenja mnogih vanjskih aktivnosti, studenti su skloniji iskoristiti to vrijeme na učenje (»Mogu i staviti predavanje na slušalice i otići prošetati, nisam obavezna sjediti za računalom 4 sata«; »Meni je pomoglo kad bi sama sebi rekla bolje uči jer svakako nemaš što pametnije od toga raditi. Jer sve je zatvoreno bilo, i da nisam učila vjerojatno bi mogla samo stajati doma i gledati film tako da sam se nekako motivirala da učim«). Ipak, nekima je zbog previše slobodnog vremena teže naći motivaciju za učenje (»Oslobodilo mi se vrijeme za neke druge hobije, ali mi je teže organizirati se što se tiče učenja, manje sam motivirana za pratiti«; »Meni se čini da zbog toga što je online nastava, nekako nemam dojam da stvarno studiram pa mi se čini da sam se u zadnje vrijeme pretrpala nekim stvarima i da sad nisam svjesna koliko sam si toga zadala za napraviti - našla sam motivaciju za neke druge stvari i sad mi se čini da je previše svih tih stvari«). Neki sudionici, pak, iako u malom broju, ističu da im se organizacija dana i slobodnog vremena nije puno promijenila u odnosu na vrijeme prije pandemije, zbog čega nisu osjetili velike promjene u motivaciji (»Motivacija mi se nije puno promijenila jer mi je život sličan prije i poslije, sastoji se od toga da stojim doma i učim«). Bitno je spomenuti i fokusiranost na *online* nastavu kao faktor koji ima popriličan utjecaj na razine motivacije studenata tijekom *online* studiranja. Moguće je uočiti i to da sudionici izvještavaju o manjku koncentracije, lošijoj komunikaciji tijekom *online* predavanja kao i mogućnosti isključivanja i nesudjelovanja u nastavi te nestudentskoj atmosferi predavanja, što vodi manjoj fokusiranosti na *online* nastavu, a što se na kraju odražava i na manju koncentraciju tijekom *online* studiranja (»U pojedinim trenucima spavam dok predavanje traje«; »Puno se manje općenito iz svog osobnog stava javljam, ali vidim i kolege također na faksu se puno slabije javljaju online«; »Čim si doma u tom nekom ambijentu automatski ne možeš povezati svoje mentalno stanje sa fakultetom«).

Kada je riječ o ulozi stanja mentalnog i fizičkog zdravlja studenata u motivaciji za obavljanje akademskih obaveza, moguće je uočiti visok stupanj varijabilnosti u iskazima različitih sudionika. Naime, u kontekstu stanja fizičkog zdravlja poneki su studenti odgovarali da se pad u fizičkoj aktivnosti, kao i pogoršanje u fizičkom zdravlju i izgledu, odražava i u padu u motivaciji za učenje (»Na početku pandemije sam bila više motivirana za više fizičke aktivnosti više učenja i slično, ali što je vrijeme više prolazilo, nekako sam postala sve manje aktivna u učenju«). Također, pad u fizičkoj aktivnosti u obliku premorenosti uslijed sjedenja za računalom kod nekih je sudionika dovodio do

manjka motivacije za bilo kakve aktivnosti (»Ja sam zapostavila i mentalno i fizičko zdravlje, jer kako sjedimo za laptopima cijeli dan i samo buljimo u ekran to je prva stvar i onda me to umori pa mi se ne da fizički ništa raditi«).

Preusmjeravanjem pažnje na ulogu mentalnog zdravlja u motivaciji studenata uistinu je istaknuta interindividualna varijabilnost iskustava sudionika. S jedne strane, dio sudionika izvještava o tome da osjećaj neizvjesnosti o kraju pandemije i gubitak nade da će se ubrzo sve vratiti u normalno stanje negativno utječu na mentalno zdravlje, a posredno i na motivaciju (»Previše smo vremena provodili kod kuće, još kad nam se ne daju nikakve naznake kad bi moglo završiti da će se stanje ikako promijeniti, to možda još više utječe negativno na naše psihičko zdravlje jer ne vidimo nikakvo napredovanje, kao potruđi se sad pa će biti bolje kasnije jer se stalno spominje da se stanje neće promijeniti nego da će samo i dalje 3. i 4. val i tako dalje u krug. To mi stvarno ubija ikakvu motivaciju«). Na potpuno drugoj strani spektra poneki su sudionici isticali poboljšanja u mentalnome zdravlju zbog fleksibilnosti slobodnog vremena tijekom pandemije, pa stoga i poboljšanja u motivaciji (»Ja bih se isto nadovezala, čak puno više šetam i mogu i slušati predavanja dok šetam i imam yogu online pa puno više toga stignem, i to sve pridonosi boljem mentalnom zdravlju i motivaciji, a također imam i nekih privatnih obaveza koje sada stignem obaviti dok sam doma pa bi mi to još više brige izazivalo inače a sada sam sretnija kada sam kući pa mogu pomoći te neke stvari napraviti koje inače ne bi mogla«; »Osjećam se slobodnije kad nemam taj pressing od obaveza koje bi imala tijekom dana pa se osjećam lagodnije i više motivirano«). Vrijedi istaknuti to da se jedna sudionica nalazi negdje između ovih dvaju ekstrema, i to tako što tvrdi da su izazovi za mentalno zdravlje u obliku različitih stresora izuzev pandemije (poput potresa), imali kontraefekt i služili kao dodatna motivacija da se prebrodi neupitno nepogodna situacija (»Mentalno se uopće nije lako nositi s ovom situacijom, tipa ja sam iz Zagreba imali smo i potres i pandemija cijela, stvarno je bilo stresno, ali eto mora se, progura se i znatno je to utjecalo na motivaciju, samo učenje i uspjeh koji se ostvaruje tim učenjem, ali mislim da se sve to može prebroditi, ali dakako da ispašta i fizičko i mentalno zdravlje i to dosta«).

Kada je riječ o akademskom uspjehu u pandemijskim uvjetima, sudionik/ica svjedoči o tome da pohađa zahtjevnije kolegije od onih koje je pohađao/la u prethodnom semestru, što bi moglo dovesti do lošijeg uspjeha uslijed pandemije. Dakle, naglašava da je veća zahtjevnost kolegija u novom semestru, nevezano za *online* studiranje, faktor koji dovodi do slabijeg akadem-

skog uspjeha (»Meni, s obzirom da sam na prvoj godini faksa, praktički ne znam tj. nemam ocjene još, imam samo povratnu informaciju sa zimskih ispitnih rokova, tako da što se tiče zaključnih ocjena ne znam, ali mislim da je to slično, samo što mi je drugi semestar teži i onda to više djeluje na ocjene i uspjeh nego sama online situacija.«). Ovakav iskaz ima još jedan sudionik/ica, koji/a tvrdi da tijekom pandemije ostvaruje lošiji akademski uspjeh zbog manjka motivacije koju je izazvala veća mogućnost prepisivanja (»Pa evo meni konkretno, što je malo tragično i komično, prije su ocjene bile bolje kada je praktički bilo teže jer se slabije moglo varati, a baš sada motivacija pada, računam da se sve može prepisati pa ništa ne učim i zadovoljna sam s minimalnom dvojkom.«). Još jedan sudionik/ica ističe poteškoće s organizacijom vremena (»Meni je gore puno jer ne mogu si organizirati vrijeme, ali ujedno neću raditi ni ništa drugo jer kao moram biti tu ako me slučajno prozove.«). Neki sudionici, naprotiv, navode bolji uspjeh u uvjetima pandemije zbog više vremena i bolje sposobnosti organizacije učenja, što vodi do boljih akademskih rezultata (»Ja konkretno mislim da ostvarujem bolje rezultate u online nastavi s obzirom da imam više vremena i lakše ga je organizirati stoga mislim da bolje rezultate ostvarujem u *online* situaciji nego uživo«; »Meni su ocjene odlične, čak su mi se poboljšale baš radi organizacije vremena koju sam spomenula. (...) sada kada sam doma i kad mogu to vrijeme organizirati sama puno više ga potrošim na učenje i motiviranja sam za bolje ocjene jer znam da imam vremena i mogućnosti naučiti.«). Postoje odgovori i o prepisivanju u pandemijskim uvjetima studiranja (»Kažem si da ću pošteno naučiti, neću, odem van s ekipom, sutra dan je kolokvij za kojeg se nisam spremala, prepisem«; »Sigurno bi bilo teško preći iz ove situacije di svi varamo prepisujemo, di stvarno moramo raditi i fizički pisati ispite.«).

Što se tiče uloge socijalnih faktora u motivaciji studenata, gotovo svi studenti izjavljuju da im itekako nedostaje druženje s kolegama i odlazak na predavanja uživo, kao i komunikacija s profesorima. Poneki ističu da im je upravo manjak socijalnih interakcija prilikom *online* studiranja djeluje kao glavni demotivator (»Meni je isto žao šta nema uživo predavanja i socijalnog kontakta i kava i menze sa ljudima s faksa ali većina ekipe mi je u Zd u domu i svu su tu pa se družimo i to se nije toliko promijenilo, da sidimo u klupi, pričamo komentiramo, jedino to fali, ali čak se sad i više družimo«; »Naravno da je jako bitno učenje u grupi, pogotovo na mom fakultetu gdje se sve svodi na to da ti netko objašnjava dok ti učiš neke nove strukture i nove stvari, ali faktor socijalizacije izvan faksa je također važan koji dosta manjka i čak bi rekao da je to najveći problem od svega«). No, iz odgovora sudionika

može se uočiti da postoje i studenti koji ne daju toliku važnost socijalnim interakcijama na faksu te izjavljuju da im one uopće ne nedostaju (»Možda je to do odmaka od godina, ali meni je to nekako drugi plan, ja sam sada fokusirana na faks kojeg želim što bolje proći i naučiti a neki ti vršnjački odnosi s prijateljima su mi stabilni i podjednaki cijelo vrijeme«).

Što se tiče uvjeta koji su studentima dostupni u *online* studiranju te okruženja u kojemu se nalaze, većina studenata izvještava o povratku u rodno mjesto, dok je tek nekolicina ostala u gradu u kojemu studira. Studenti koji su se vratili u rodno mjesto većinski izvještavaju o smanjenju motivacije, problemima s internetskom vezom te nezadovoljavajućim radnim okruženjem zbog prisutnosti drugih ukućana (»Imam brata i sestru koji su također studenti i često se zna dogoditi da u isto vrijeme imamo predavanja, ja i sestra dijelimo sobu tako da je teško koncentrirat se s obzirom da i ona ima upaljen svoj *Zoom*«), dok manjina studenata koji su ostali u gradu studiranja navodi da im okolina djeluje pozitivno stimulirajuće na razine motivacije (»U domu smo nije se promijenilo. Kad svi uče moram i ja sebe natjerati da učim«). Također, studenti koji su se vratili u rodno mjesto izjavljuju da im je pristup radnim materijalima otežan (»Ja sam tip osobe koja ne može učiti s laptopa, znači potrebna mi je knjiga u papirnatom obliku tako da mi je puno teže s materijalima i često Internet šteka pošto imamo svi troje predavanja često u isto vrijeme onda nam je Internet spor tako da i to otežava i onda mi automatski pada motivacija za pratiti predavanje a kamoli učiti«), dok je studentima koji su ostali u gradu studiranja pristupačnost materijala nepromijenjena. Također, nekolicina studenata koja je zadovoljna povratkom u rodno mjesto kao pozitivan aspekt *online* studiranja naglašava olakšanje financijske situacije (»Meni je super, ja živim s dečkom i podstanar sam, tako da je meni Zadar bio samo još jedno dodatno financijsko opterećenje, tako da je meni povratak super i imam svoj mir«).

6. Rasprava

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako studenti pronalaze motivaciju za učenjem u *online* okruženju u neizvjesno doba pandemije. Dobivenim rezultatima ističe se nekoliko različitih obrazaca odgovora na glavno istraživačko pitanje, pa tako dio sudionika izjavljuje da ima znatno smanjenu motivaciju tijekom *online* studiranja u pandemiji u odnosu na motivaciju prije pandemije, dok drugi dio sudionika ističe da im je motivacija zapravo porasla u

ovim zahtjevnim uvjetima. Uvjeti u *online* nastavi tijekom pandemije reflektirali su se na mentalno i fizičko zdravlje studenata, njihove interakcije s kolegama i prijateljima, kao i na njihov način rada i pripreme za faks te se može uočiti poveznica između spomenutih faktora i razina motivacije studenata kroz njihove odgovore u ovom istraživanju. Valja napomenuti da su se u odgovorima sudionika pojavili i iskazi o izvorima demotivacije, kao i izvorima motivacije u *online* studiranju. Naime, većina studenata za manjak motivacije ističe problematiku različite strukture dana u odnosu na organizaciju kakvu su imali tijekom studiranja uživo (»Teže mi se organizirati nego uživo jer sam uživo imala nekakav raspored, to me motiviralo da se dignem ujutro, spremim, odem na kavu nakon predavanja«; »Ne mogu si organizirati vrijeme jer mogu se ja uključiti na predavanje i ne raditi ništa ali ujedno neću raditi ni ništa drugo jer kao moram biti tu ako me slučajno prozove«). Međutim, neki sudionici izjavljuju upravo suprotno, dakle da im je upravo ta mogućnost vlastitog organiziranja vremena i strukturiranja svojeg dana jedan od glavnih razloga više razine motivacije u odnosu na situaciju prije *online* studiranja (»Sada kada sam doma i kad mogu to vrijeme organizirati sama puno više ga potrošim na učenje i motiviranija sam za bolje ocjene jer znam da imam vremena i mogućnosti naučiti«; »Puno je lakše organizirati svoje vlastito vrijeme, imaš mogućnost učiti u doba koje želiš, a ne u doba koje ti nameće raspored fakulteta stoga se puno lakše organizirati i samim time dobiješ i motivaciju«; »Meni to što ne moram čekati vikend jer pošto imam više vremena ono što sam mogla raditi prije u subotu sada mogu i u utorak srijedu itd., mi povećava motivaciju za rad«; »Ponekad se ne bi mogla spremati kad bi htjela jer je tad bilo predavanje, pa sam od njega umorna, pa mi se spava, pa jednostavno moram prihvatiti to vrijeme koje mi je dostupno. Ovako imam više slobode s time kad ću učiti«). Nadalje, zbog mogućnosti slušanja predavanja i tijekom drugih aktivnosti, studenti ističu da su motiviraniji slušati predavanja, jer mogu iskoristiti to vrijeme i na ostale korisne stvari umjesto da samo sjede i slušaju predavanje, kao što je slučaj na nastavi 'uživo', čime dobivaju i više slobodnog vremena (»Mogu i staviti predavanje na slušalice i otići prošetati, nisam obavezna sjediti za računalom 4 sata«; »Imam puno puno više vremena za raditi što želim jer ne trošim toliko vremena na obveze«; »S obzirom da imam puno više vremena aktivnija sam i fizički, trčim vježbam itd., puno više šetam i mogu i slušati predavanja dok šetam i imam yogu online pa puno više toga stignem«). Faktor koji potencijalno također utječe na doživljaj slobodnog vremena kao motivatora jest promjena vanjskih sadržaja na način da je pandemija dovela do ograni-

čenja mnogih aktivnosti na koje bi studenti inače trošili slobodno vrijeme. Zbog toga neki priznaju da su iskorištavali slobodno vrijeme za učenje, jer nisu imali mnoštvo izbora za atraktivnije iskorištavanje tog vremena (»Meni je pomoglo kad bi sama sebi rekla bolje uči jer svakako nemaš što pametnije od toga raditi, jer sve je zatvoreno bilo, i da nisam učila vjerojatno bi mogla samo stajati doma i gledati film tako da sam se nekako motivirala da učim«). Dakle, moguće je da bi situacija bila drukčija kada bi studenti studirali *online* uz sve mogućnosti kakve su bile prije pandemije, jer bi tada vjerojatno svoje slobodno vrijeme trošili na aktivnosti u kojima uživaju, poput izlaska u kafiće i klubove, javno druženje i slično. Ipak, neki su bez obzira na vanjske okolnosti utrošili slobodno vrijeme na pronalaženje novih hobija i stvari u kojima uživaju, pa im je upravo zbog previše slobodnog vremena teže naći motivaciju za učenje (»Oslobodilo mi se vrijeme za neke druge hobije, ali mi je teže organizirati se što se tiče učenja, manje sam motivirana za pratiti«; »Meni se čini da zbog toga što je online nastava, nekako nemam dojam da stvarno studiram pa mi se čini da sam se u zadnje vrijeme pretrpala nekim stvarima i da sad nisam svjesna koliko sam si toga zadala za napraviti - našla sam motivaciju za neke druge stvari i sad mi se čini da je previše svih tih stvari«). S druge strane, neki sudionici, iako u manjini, kazuju da im se struktura dana i slobodnog vremena nije puno promijenila u odnosu na vrijeme prije pandemije, pa da zbog toga nisu osjetili velike promjene u motivaciji (»Motivacija mi se nije puno promijenila jer mi je život sličan prije i poslije, sastoji se od toga da stojim doma i učim«).

Faktor poput fokusiranosti na *online* nastavu ima značajan utjecaj na razine motivacije studenata tijekom *online* studiranja. Moguće objašnjenje manjka koncentracije i manje razine fokusiranosti na *online* nastavu može se naći u sklonosti ljudi da lako stvaraju navike uslijed dugog razdoblja *online* nastave. Tijekom *online* studiranja studentima je dopušteno imati ugašene mikrofone i kamere, pa se mogu baviti drugim aktivnostima paralelno sa slušanjem predavanja. Primjerice, studenti se mogu priključiti na predavanje dok u pozadini uče za drugi kolegij ili jednostavno nastave spavati (»U pojedinim trenucima spavam dok predavanje traje«). Mogućnost da ih profesori ne vide i ne čuju vodi prema manjoj zainteresiranosti za praćenje nastave, ali i do slabijeg sudjelovanja u samoj nastavi, što pak vodi prema lošijoj komunikaciji između studenata i profesora zbog čega su predavanja manje interaktivna (»Puno se manje općenito iz svog osobnog stava javljam, ali vidim i kolege također na faksu se puno slabije javljaju *online*«). Nadalje, sama virtualna nastava otežava komunikaciju u odnosu na studiranje uživo,

kada je puno lakše i prirodnije ostvariti kontakt profesora i studenta (»Puno je vjerojatnije da ću uživo odgovoriti profesoru i da ću ostvariti komunikaciju s osobom uživo, nekako je prirodnije kada smo uživo«). Također, sama atmosfera studiranja iz njihova doma, primjerice iz njihove sobe, studente vodi do smanjenja osjećaja da zapravo studiraju i da imaju akademske obveze koje trebaju ispuniti (»Čim si doma u tom nekom ambijentu automatski ne možeš povezati svoje mentalno stanje sa fakultetom«).

Da bi se dobio kvalitetniji uvid u povezanost stanja fizičkog zdravlja i motivacije koju su sudionici isticali, od velike je koristi usmjeriti se prema istraživanjima koja su poduzeli, primjerice, Marčinko te Weissinger i Iso-Ahola. Naime, Marčinko tvrdi da je dobro tjelesno zdravlje povezano s ponašanjem reguliranim visokim stupnjem autonomnih motiva.¹¹ Drugim riječima, ako se pojedinac ponaša autonomno, to će pridonijeti njegovom vlastitom fizičkom zdravlju. Budući da je u doba pandemije autonomija ponašanja studenata u jednu ruku zakinjuta, postoji mogućnost da upravo to leži u pozadini svjedočenja o pogoršanju fizičkog zdravlja, odnosno motivacije (primjerice: »Na početku pandemije sam bila više motivirana za više fizičke aktivnosti više učenja i slično, ali što je vrijeme više prolazilo, nekako sam postala sve manje aktivna u učenju« i »Ja sam zapostavila i mentalno i fizičko zdravlje, jer kako sjedimo za laptopima cijeli dan i samo buljimo u ekran to je prva stvar i onda me to umori pa mi se ne da fizički ništa raditi«), koja je, prema tvrdnjama nekih autora, ali i prema iskazima sudionikā ovoga istraživanja, povezana sa stanjem fizičkog zdravlja.¹² Spomenuti autori predstavljaju i dokaze koji povezuju unutarnju motivaciju raspoloženja ličnosti s tjelesnom dobrobiti. Prema njihovim nalazima, oni koji posjeduju unutarnju sklonost motivaciji, imaju manju vjerojatnost da će se razboljeti unatoč prisutnosti drugih čimbenika koji povećavaju vjerojatnost bolesti, kao što je stres.¹³ Ti podaci otvaraju priliku za sagledavanje iskazā sudionikā ovog istraživanja u 'suprotnome smjeru'. Naime, postoji mogućnost da su pojedini studenti iskusili navodni pad u kvaliteti fizičkog zdravlja upravo zato što ne posjeduju spomenutu unutarnju sklonost motivaciji.¹⁴ S druge strane, novija istraži-

¹¹ Ivana Marcinko, »The Moderating Role of Autonomous Motivation on the Relationship between Subjective Well-Being and Physical Health«, *PloS One* 10/5, e0126399 (2015), str. 1–17.

¹² Ellen Weissinger, Seppo E. Iso-Ahola, »Intrinsic Leisure Motivation, Personality and Physical Health«, *Loisir et Société / Society and Leisure* 7/1 (1984), str. 217–228.

¹³ Weissinger, Iso-Ahola, »Intrinsic Leisure Motivation, Personality and Physical Health«.

¹⁴ Isto.

vanja, koja su specifično sagledavala stanje mentalnog zdravlja studenata u doba COVID-19 pandemije, izvještavaju o porastu u razinama anksioznosti i depresije studenata, odnosno o povećanjima u sveopćoj razini stresa i tjeskobe među studentima.¹⁵ U kontekstu motivacije, ovi su nalazi važni jer identificirani stresori mogu utjecati na presudne čimbenike za uspjeh studenata u visokom obrazovanju, među kojima je i motivacija.¹⁶ Ti podaci u skladu su s iskazima studenata u ovome istraživanju (primjerice: »Previše smo vremena provodili kod kuće, još kad nam se ne daju nikakve naznake kad bi moglo završiti da će se stanje ikako promijeniti, to možda još više utječe negativno na naše psihičko zdravlje jer ne vidimo nikakvo napredovanje, kao potruđi se sad pa će biti bolji biti kasnije jer se stalno spominje da se stanje neće promijeniti nego da će samo i dalje 3. i 4. val i tako dalje u krug. To mi stvarno ubija ikakvu motivaciju«). Rezultati tematske analize koju su poduzeli Son i suradnici također upućuju na nedostatak odgovornosti i smanjenu motivaciju za učenjem i tendenciju odugovlačenja.¹⁷ Ipak, iskazi u kojima se nepovoljna situacija izazvana COVID-19 pandemijom naglašava upravo kao motivator (»Mentalno se uopće nije lako nositi s ovom situacijom, tipa ja sam iz Zagreba imali smo i potres i pandemija cijela, stvarno je bilo stresno, ali eto mora se, progura se i znatno je to utjecalo na motivaciju, samo učenje i uspjeh koji se ostvaruje tim učenjem, ali mislim da se sve to može prebroditi, ali dakako da ispašta i fizičko i mentalno zdravlje i to dosta«), kao i iskazi koji opisuju navodne poraste u motivaciji tijekom COVID-19 pandemije (»Ja bih se isto nadovezala, čak puno više šetam i mogu i slušati predavanja dok šetam i imam yogu *online* pa puno više toga stignem, i to sve pridonosi boljem mentalnom zdravlju i motivaciji, a također imam i nekih privatnih obaveza koje sada stignem obaviti dok sam doma pa bi mi to još više brige izazivalo inače a sada sam sretnija kada sam kući pa mogu pomoći te neke stvari napraviti koje inače ne bi mogla«; »Osjećam se slobodnije kad nemam taj pressing od obaveza koje bi imala tijekom dana pa se osjećam lagodnije i više motivirano«) upućuju na potrebu za daljnjim ispitivanjem potencijalnih

¹⁵ Xiaoyan Liu, Jiaxiu Liu, Xiaoni Zhong, »Psychological state of college students during COVID-19 epidemic« (Preprint), *Social Science Research Network* (10 March 2020), str. 1–22.

¹⁶ Changwon Son, Sudeep Hegde, Alec Smith, Xiaomei Wang, Farzan Sasangohar, »Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study«, *Journal of Medical Internet Research* 22/9, e21279 (2020), str. 1–14.

¹⁷ Son, Hegde, Smith, Wang, Sasangohar, »Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study«.

čimbenika koji su odgovorni za to na koji će način uvjeti COVID-19 pandemije utjecati na razinu motivacije kod svakog studenta individualno.

Kada je riječ o akademskom uspjehu studenata sudionika u pandemijskim uvjetima, pokazalo se da neki ukazuju na poboljšanje u akademskom uspjehu (»Meni su ocjene odlične, čak su mi se poboljšale«; »Ja konkretno mislim da ostvarujem bolje rezultate u *online* nastavi«), a kao uzrok navode bolju organizaciju vremena i općenito više vremena za rad (»Imam više vremena i lakše ga je organizirati stoga mislim da bolje rezultate ostvarujem u *online* situaciji nego uživo«; »Puno je lakše organizirati svoje vlastito vrijeme, imaš mogućnost učiti u doba koje želiš, a ne u doba koje ti nameće raspored fakulteta stoga se puno lakše organizirati i samim time dobiješ i motivaciju«; »Sada kada sam doma i kad mogu to vrijeme organizirati sama puno više ga potrošim na učenje i motiviranja sam za bolje ocjene«). S druge strane, drugi sudionici navode lošiji akademski uspjeh (»Pa evo meni konkretno, što je malo tragično i komično, prije su ocjene bile bolje«; »Ali mislim da je to slično, samo što mi je drugi semestar teži i onda to više djeluje na ocjene i uspjeh nego sama *online* situacija«), s tim da su dani specifični razlozi slabijem akademskom uspjehu, od kojih jedan nije povezan s *online* načinom provedbe nastave, već sa samom težinom kolegija (»Samo što mi je drugi semestar teži i onda to više djeluje na ocjene i uspjeh nego sama *online* situacija«), dok su drugi povezani s organizacijskim razlozima (»Ne mogu si organizirati vrijeme jer mogu se ja uključiti na predavanje i ne raditi ništa ali ujedno neću raditi ni ništa drugo«). Te konfliktne ispovijesti o organizaciji vremena mogu se potencijalno pripisati činjenici da neki studenti vjerojatno preferiraju interaktivni oblik nastave nad onim samostalnim i obrnuto. Stoga, vjerojatno se oni koji nisu pretjerani obožavatelji interaktivnih predavanja i smatraju da im to uzima vrijeme bolje organiziraju u *online* uvjetima. Drugi razlozi koji su navedeni pripisuju se nedostatku motivacije zbog prepisivanja, koje je lakše provedivo u *online* verzijama provjera znanja (»Prije su ocjene bile bolje, kada je praktički bilo teže jer se slabije moglo varati, a baš sada motivacija pada, računam da se sve može prepisati, pa ništa ne učim i zadovoljna sam minimalnom dvojkom«; »Kažem si da ću pošteno naučiti, neću, odem van s ekipom, sutra dan je kolokvij za kojeg se nisam spremala, prepisem«; »Sigurno bi bilo teško preći iz ove situacije di svi varamo prepisujemo, di stvarno moramo raditi i fizički pisati ispite«). Razlog lakšem prepisivanju na provjerama znanja u *online* uvjetima vjerojatno je slabija kontrola. Naime, studenti i studentice pišu provjere znanja u udobnosti svojega doma i lakše im je koristiti se pomagalima. To smanjuje strah studenata

te ih potiče na oslanjanje na prepisivanje na provjerama znanja (»Računam da se sve može prepisati, pa ništa ne učim i zadovoljna sam minimalnom dvojkom«), što znači da su studenti opušteniji kada je riječ o ocjenama te su manje motivirani za učenje. Većinski gledano, akademski uspjeh ostao je jednak ili se čak poboljšao, unatoč padu u motivaciji studenata.

Osim spomenutih faktora, a prema iskazima sudionika, veliku ulogu u smanjenju motivacije tijekom *online* studiranja i pandemije imao je manjak socijalnih interakcija, bilo s kolegama, prijateljima ili profesorima (»Također isto fali mi ta interakcija s profesorima da stvarno slušam i gledam te ljude i da sutra kada završim faks da mi mogu pomoći pronaći posao dati kritiku i to«). Točnije, neki sudionici ističu da im je u 'normalnim' uvjetima prije pandemije socijalni aspekt bio jedan od glavnih izvora motivacije te da *online* nastavnom gube velik dio tih motivatora (»Mene osobno, često znaju moje kolege na fakultetu motivirati tako da sa smanjenom socijalizacijom to negativno utječe na mene, manje povratnih informacija od njih, a upravo oni znaju često biti moj izvor motivacije«; »Ali faktor socijalizacije izvan faksa je također važan koji dosta manjka i čak bi rekao da je to najveći problem od svega«). Sudionici također naglašavaju da im u *online* nastavi nedostaje aspekt komuniciranja i komentiranja s kolegama uživo (»Pa evo ja bih rekla da je meni to čak glavni razlog što nemam motivacije jer meni je studiranje jednako studentski život, da upoznam ljude«), odlazak na kave i zajedničko organiziranje vremena (»Puno lakše bi se organizirali tako na kavi s prijateljicama što sve imamo za obaviti, skupa se podsjetimo«) te druženje pod pauzama od predavanja. S druge strane, neki studenti tvrde da im uopće ne fali socijalne interakcije i da im je to trenutno u drugom planu te da se žele više koncentrirati na učenje i faks, a izjavljuju i to da im ne nedostaje ni interakcija s profesorima (»Na socijalne interakcije vjerojatno utječe što sam zadnja godina i zadnji semestar ali nikakva interakcija sa profesorima mi ne fali, ne fali mi da ih gledam uživo dok sjedim u učionici jer ista mi je stvar kao na *Zoomu*, a što se tiče vršnjaka prije nam je uvijek bila rutina na pauzama otići na kavu i u menzu ali moja cijela ekipa je još uvijek u Zadru pa i dalje imamo tu rutinu tako da niti te socijalne interakcije mi ne fale«). Valja napomenuti da postoji mogućnost da dob studenata utječe na opisani odnos razina motivacije i socijalnih interakcija, odnosno da su s povećanjem dobi studenti manje fokusirani na druženja i izlaske, a više na kvalitetno usvajanje gradiva i vlastitu kompetentnost u području studiranja, budući da su sudionici naglasili da je možda razlika u godinama odgovorna za određenu indiferentnost prema socijalnom kontaktu s kolegama i profesorima

(»Možda je to do odmaka od godina, ali meni je to nekako drugi plan, ja sam sada fokusirana na faks kojeg želim što bolje proći i naučiti a neki ti vršnjaci odnosi s prijateljima su mi stabilni i podjednaki cijelo vrijeme«). Slične su rezultate u svojem istraživanju dobili i Meeter i suradnici, koji su također utvrdili da studenti smatraju *online* nastavu manje zadovoljavajućom od nastave uživo i da izvještavaju o izrazitom padu motivacije u razdoblju pandemije, a nedostatak socijalne interakcije bila je najveća kategorija u komentarima studenata na čimbenike koji su negativno utjecali na njihovu motivaciju.¹⁸ Rezultati tog istraživanja ne začuđuju s obzirom na to da su socijalna integracija i interakcija bitni aspekti u životima studenata. Naime, prema utjecajnom modelu napuštanja studija, Tinto sugerira da je akademska integracija, točnije vezanost studenta za intelektualni život sveučilišta, presudan čimbenik zadržavanja studenata.¹⁹ Dakle, što više učenika osjeća da su njihove intelektualne potrebe zadovoljene na fakultetu i što se više identificiraju s tim, vjerojatnije je da će ustrajati u studiranju.²⁰

Drugi čimbenik Tintovog modela jest socijalna integracija, konkretno socijalni odnosi koje studenti imaju s vršnjacima i članovima fakulteta. Bez socijalne integracije studentima je izazov ustrajati na studiju. To je u skladu s teorijom samoodređenja, koja tvrdi da je potreba za povezanošću ključni prethodnik motivacije.²¹ Doista, studenti koji više komuniciraju sa svojim vršnjacima i članovima fakulteta općenito izvješćuju o većem zadovoljstvu i motivaciji od učenika koji imaju manje socijalne interakcije.²² Spomenuti nalazi prijašnjih istraživanja bitni su za razumijevanje načina na koji nedostatak socijalnih interakcija potencijalno utječe na smanjenje motivacije te

¹⁸ Martijn Meeter, Taylan Bele, Corneel den Hartogh, Theo Bakker, Reinout E. de Vries, Simone Plak, »College students' motivation and study results after COVID-19 stay-at-home orders« (Preprint), *PsyArXiv* (11 October 2020), str. 1–26.

¹⁹ Vincent Tinto, »Colleges as Communities. Taking Research on Student Persistence Seriously«, *Review of Higher Education* 21/2 (1998), str. 167–177.

²⁰ Tinto, »Colleges as Communities: Taking Research on Student Persistence Seriously«.

²¹ Richard M. Ryan, Edward L. Deci, »Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being«, *American Psychologist* 55/1 (2000), str. 68–78.

²² Kathryn R. Wentzel, »Peer relationships, motivation, and academic performance at school«, u: Andrew J. Elliot i Carol S. Dweck (eds.), *Handbook of competence and motivation: Theory and application* (New York: The Guilford Press, 2017), str. 586–603; Teniell L. Trolan, Elizabeth A. Jach, Jana M. Hanson, Ernest T. Pascarella, »Influencing Academic Motivation: The Effects of Student–Faculty Interaction«, *Journal of College Student Development* 57/2 (2016), str. 810–826.

da se naglasi da je možda ovaj faktor izrazito narušen kod bruća, koji su krenuli s *online* nastavom, i to bez prilike da se međusobno upoznaju i stvore međusobnu povezanost te povezanost sa faksom.

Osim već spomenutih faktora koji utječu na razinu motivacije, studenti kao važan motivator pri *online* studiranju ističu i mjesto boravka/stanovanja. Analizom sadržaja utvrđeno je da je manje od polovice sudionika ostalo u gradu u kojemu studira, a doznali smo i koristi koje su istaknuli uslijed takve situacije, poput dostupnosti materijala (»Iz manjeg sam mjesta, dostupnost materijala za diplomski mi nije baš neki, prvenstveno iz tog razloga sam skoro cijelo vrijeme u Zadru«) i pozitivnog stimulativnog učinka koje grad studiranja i kolege imaju na njih (»U domu smo nije se promijenilo. Kad svi uče moram i ja sebe natjerati da učim«), dok ostatak sudionika koji su se vratili u rodno mjesto ne dijele isto mišljenje, pa tako nekim sudionicima ne odgovara povratak u rodno mjesto zbog nepovoljnih radnih uvjeta poput poteškoća s internetskom vezom, nedostatka mira radi prisutnosti drugih ukućana te nedostupnosti potrebne literature (»Ja sam tip osobe koja ne može učiti s laptopa znači potrebna mi je knjiga u papirnatom obliku tako da mi je puno teže s materijalima i često Internet šteka pošto imamo svi troje predavanja često u isto vrijeme onda nam je Internet spor tako da i to otežava i onda mi automatski pada motivacija za pratiti predavanje a kamoli učiti«), dok nekoliko sudionika tvrdi da je upravo povratak u rodno mjesto pozitivno utjecao na njihove razine motivacije (»Ja puno bolje učim i imam veću motivaciju kući kada sam u svom miru, a kada sam u Zadru i kad imam pristup kavi, ubiti kada sam u Zadru puno mi se teže motivirati se učiti jer imam puno drugih aktivnosti koje mi oduzimaju pažnju«), a kao dodatni pozitivan aspekt povratka istaknuli su olakšanje financijske situacije (»Meni je super, ja živim s dečkom i podstanar sam, tako da je meni Zadar bio samo još jedno dodatno financijsko opterećenje, tako da je meni povratak super i imam svoj mir«). Važno je spomenuti i iskaze nekolicine sudionika koji tvrde da im boravak u mjestu studiranja, točnije odvajanje od rodnog mjesta, predstavlja i ključan razvojni aspekt koji pozitivno utječe na razine motivacije, a budući da su spriječeni u istome, razina motivacije im opada (»Ja bi još dodala da je mi je samostalnost i obaveze koje donosi studiranje dalje od kuće bila dodatna motivacija da roditeljima dokažem da ja to mogu bez njih i da odrastam«), što je sukladno nalazima iz istraživanja koje su proveli Patiniotis i Holdsworth, čiji sudionici svjedoče da za njih odlazak od mjesta u kojemu su odrasli predstavlja način za doživjeti drugačiji lokalitet, bolji studentski društveni život i postizanje socijalne, praktične i psihološke neovisnosti, što je važan aspekt

u osobnom razvoju mladih, dok sudionici koji su odabrali alternativni izbor, točnije ostanak u rodnom mjestu, kao koristi koje su stekli pobrajaju sigurnost i poznavanje okoline te financijsko olakšanje.²³

Naposljetku, potrebno je spomenuti da je ovo istraživanje važno ponajprije zbog činjenice da su se studenti, kao i ostatak populacije, našli u prilično iznenadnoj i neočekivanoj situaciji globalne zdravstvene pandemije koja je znatno utjecala na različite aspekte njihova života, pa tako i na samu razinu motivacije. Konkretno, u ovom istraživanju pažnja je bila usmjerena na promjene u razini motivacije studenata, zbog čega je korektno navesti određene nedostatke i ograničenja provedenog istraživanja. Prije svega, u istraživanju je sudjelovao relativno mali broj ispitanika koji je regrutiran putem društvene mreže *Facebook*, zbog čega je moguće da se nije uspjelo doći do studenata koji nisu često na društvenim mrežama, što je moglo utjecati na reprezentativnost uzorka. Također, uzorak su većinski sačinjavale studentice psihologije, zbog čega bi bilo dobro da se u sljedećim istraživanjima prikupi u većoj mjeri heterogen uzorak po spolu, jednako kao i po studijskom usmjerenju, s ciljem da se na taj način smanji neproporcionalnost uzorka. Osim toga, na reprezentativnost je vjerojatno utjecala i činjenica da su istraživanju pristupile osobe kojima se tema istraživanja učinila zanimljivom, dok studenti kojima tema nije bila zanimljiva nisu sudjelovali u istraživanju. Nadalje, s obzirom da je riječ o kvalitativnom istraživanju koje se oslanja isključivo na uvide i zapažanja samih studenata, moguće je da su ispitanici izbjegavali davati određene odgovore za koje su smatrali da bi mogli biti negativno procijenjeni od istraživača. S obzirom na to, možda bi bilo dobro da buduća istraživanja sličnih tema koriste mješoviti nacrt. Isto tako, po pitanju daljnjih prijedloga za buduća istraživanja, Kim i Han doznali su da studenti s visokim razinama ekstraverzije iskazuju visoko zadovoljstvo sa studijem (nastavom 'uživo'), ali, budući da su ona izrazito socijalna bića koja se osjećaju vrlo ugodno u društvenim situacijama, očekuje se da će takav nalaz biti promijenjen u slučaju nastave na daljinu upravo zbog smanjenja socijalnog kontakta.²⁴ S druge strane, introvertima bi zbog neugode koju osjećaju u društvenim situacijama trebala više odgovarati nastava na daljinu budući da se nalaze u sigurnosti vlastitog doma, s minimalnom

²³ Jackie Patiniotis, Clare Holdsworth, »'Seize That Chance!' Leaving Home and Transitions to Higher Education«, *Journal of Youth Studies* 8/1 (2005), str. 81–95.

²⁴ Luka Kamenov, *Stavovi studenata prema nastavi na daljinu*, diplomski rad. Mentorica: Nina Pavlin-Berbarđić (Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020).

interakcijom s drugim studentima ili pak profesorima te budući da ne moraju odlaziti među velike skupine ljudi koje su karakteristične za predavačke dvorane. Stoga, možda bi u budućim istraživanjima bilo zanimljivo u obzir uzeti i varijablu osobine ličnosti te provjeriti kako se u ovom *online* okruženju razine motivacije studenata mijenjaju ovisno o rezultatu na dimenziji ekstraverzije. Nadalje, unatoč tomu što studenti ne spadaju u rizičnu skupinu za zarazu koronavirusom, uglavnom se smatra da su oni rizična skupina za razvoj određenih mentalnih smetnji poput depresije, koju samu po sebi karakterizira manjak motivacije i anksioznosti.²⁵ Stoga je važno da se pokrenu određena istraživanja i programi koji bi se usmjerili na teme osnaživanja mentalnog, ali i fizičkog zdravlja studenata. Također, svakako bi se ova tema trebala nastaviti ispitivati s obzirom na činjenicu da je pandemija još uvijek u tijeku i da ne znamo koliko će još trajati i kakve posljedice će imati na razinu motivacije studenata.

7. Zaključak

Iako sudionici uglavnom izražavaju izrazit pad motivacije zbog *online* studiranja tijekom pandemije, ističući faktore poput manjka strukturiranosti dnevne rutine te manjka koncentracije i fokusiranosti u *online* nastavi, drugi pak faktore, poput mogućnosti strukturiranja vlastitog dana i više slobodnog vremena, pobrajaju kao dodatne motivatore koji pospješuju njihove razine motivacije tijekom *online* studiranja. Dok se s jedne strane višak vremena koristi za učenje, jer ne postoje atraktivnije opcije za provođenje vremena, s druge strane on omogućava bavljenje drugim aktivnostima i zanemarivanje učenja. U kontekstu mentalnog i fizičkog zdravlja studenata uočljiv je visok stupanj varijabilnosti u iskazima različitih sudionika. Studenti koji trenutno borave kod kuće većinski izvještavaju o smanjenju motivacije, problemima s internetom te nezadovoljavajućim radnim okruženjem zbog prisutnosti drugih ukućana, dok manjina studenata koji su ostali u gradu studiranja tvrdi da im okolina djeluje pozitivno stimulirajuće na razine motivacije.

²⁵ Randy P. Auerbach, Philippe Mortier, Ronny Bruffaerts, Jordi Alonso, Corina Benjet, Pim Cuijpers, Koen Demyttenaere, David D. Ebert, Jeniffer Greif Green, Penelope Hasking, Elaine Murray, Matthew K. Nock, Stephanie Pinder-Amaker, Nancy A. Sampson, Dan J. Stein, Gemma Vilagut, Alan M. Zaslavsky, Ronald C. Kessler, »WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders«, *Journal of Abnormal Psychology* 127/7 (2018), str. 623–638.

8. Literatura

- Afzal, Hasan; Ali, Imran; Khan, Muhammad Aslam; Hamid, Kashif. 2010. »A Study of University Students' Motivation and Its Relationship with Their Academic Performance«, *International Journal of Business and Management* 5/4 (2010), str. 80–88.
- Auerbach, Randy P.; Mortier, Philippe; Bruffaerts, Ronny; Alonso, Jordi; Benjet, Corina; Cuijpers, Pim; Demyttenaere, Koen; Ebert, David D.; Green, Jenniffer Greif; Hasking, Penelope; Murray, Elaine; Nock, Matthew K.; Pinder-Amaker, Stephanie; Sampson, Nancy A.; Stein, Dan J.; Vilagut, Gemma; Zaslavsky, Alan M.; Kessler, Ronald C. 2018. »WHO World Mental Health Surveys International College Student Project: Prevalence and distribution of mental disorders«, *Journal of Abnormal Psychology* 127/7 (2018), str. 623–638.
- Christophel, Diane M.; Gorham, Joan. 1995. »A test-retest analysis of student motivation, teacher immediacy, and perceived sources of motivation and demotivation in college classes«, *Communication Education* 44/4 (1995), str. 292–306.
- Harandi, Safiyeh R. 2015. »Effects of e-learning on Students' Motivation«, *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 181 (2015), str. 423–430.
- Kamenov, Luka. 2020. *Stavovi studenata prema nastavi na daljinu*, diplomski rad. Mentorica: Nina Pavlin-Berbardić (Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2020).
- Liu, Xiaoyan; Liu, Jiaxiu; Zhong, Xiaoni. 2020. »Psychological state of college students during COVID-19 epidemic« (Preprint), *Social Science Research Network* (10 March 2020), str. 1–22, doi: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3552814>.
- Marcinko, Ivana. 2015. »The Moderating Role of Autonomous Motivation on the Relationship between Subjective Well-Being and Physical Health«, *PloS One* 10/5, e0126399 (2015), str. 1–17, doi: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0126399>.
- Meeter, Martijn; Bele, Taylan; Hartogh, Corneel den; Bakker, Theo; Vries, Reinout E. de; Plak, Simone. 2020. »College students' motivation and study results after COVID-19 stay-at-home orders« (Preprint), *PsyArXiv* (11 October 2020), str. 1–26, doi: [10.31234/osf.io/kn6v9](https://doi.org/10.31234/osf.io/kn6v9).
- Patiniotis, Jackie, Holdsworth, Clare. 2005. »'Seize That Chance!' Leaving Home and Transitions to Higher Education«, *Journal of Youth Studies* 8/1 (2005), str. 81–95, doi: <https://doi.org/10.1080/13676260500063710>.
- P.[etz], [Boris]. 1992. natuknica »ekstrinzička motivacija«, u: Boris Petz (uredio), *Psihologijski rječnik* (Zagreb: Prosvjeta, 1992), str. 95.
- P.[etz], [Boris]. 1992. natuknica »intrinzička motivacija«, u: Boris Petz (uredio), *Psihologijski rječnik* (Zagreb: Prosvjeta, 1992), str. 165b–166a.
- P.[etz], [Boris]. 1992. natuknica »motivacija«, u: Boris Petz (uredio), *Psihologijski rječnik* (Zagreb: Prosvjeta, 1992), str. 251b–252.

- Rakes, Glenda C.; Dunn, Karee E. 2010. »The Impact of Online Graduate Students' Motivation and Self-Regulation on Academic Procrastination«, *Journal of Interactive Online Learning* 9/1 (2010), str. 78–93.
- Ryan, Richard M.; Deci, Edward L. 2000. »Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being«, *American Psychologist* 55/1 (2000), str. 68–78, doi:10.1037/0003-066X.55.1.68.
- Son, Changwon; Hegde, Sudeep; Smith, Alec; Wang, Xiaomei; Sasangohar, Farzan. 2020. »Effects of COVID-19 on College Students' Mental Health in the United States: Interview Survey Study«, *Journal of Medical Internet Research* 22/9, e21279 (2020), str. 1–14, doi: <https://doi.org/10.2196/21279>.
- Tinto, Vincent. 1998. »Colleges as Communities. Taking Research on Student Persistence Seriously«, *Review of Higher Education* 21/2 (1998), str. 167–177.
- Trolan, Teniell L.; Jach, Elizabeth A.; Hanson, Jana M.; Pascarella, Ernest T. 2016. »Influencing Academic Motivation: The Effects of Student–Faculty Interaction«, *Journal of College Student Development* 57/2 (2016), str. 810–826.
- Weissinger, Ellen; Iso-Ahola, Seppo E. 1984. »Intrinsic Leisure Motivation, Personality and Physical Health«, *Loisir et Société / Society and Leisure* 7/1 (1984), str. 217–228.
- Wentzel, Kathryn R. 2017. »Peer relationships, motivation, and academic performance at school«, u: Andrew J. Elliot i Carol S. Dweck (eds.), *Handbook of competence and motivation: Theory and application* (New York: The Guilford Press, 2017), str. 586–603.
- Zaccoletti, Sonia; Camacho, Ana; Correia, Nadine; Aguiar, Cecilia; Mason, Lucia; Alves, Rui A.; Daniel, Joao R. 2020. »Parents' Perceptions of Student Academic Motivation During the COVID-19 Lockdown: A Cross-Country Comparison«, *Frontiers in Psychology* 11 (2020), str. 1–13.

Sources of Student Motivation in Online Classes During the Covid-19 Pandemic

Summary

Motivation is an internal, individual state which affects behavior by directing the individual to achieve a goal, and is aroused by certain aspirations, desires or motives. Studying at university level is a context within which motivation represents a key construct. Additionally, there is a lot of

research that deals with the motivation of students in learning and its importance in academic success. Given the rapid growth of online programs in higher education and the various effects of the COVID-19 pandemic on students' mental health, the starting point of this research is the relatively unexplored state of motivation during online class in the uncertain age of the pandemic in Croatia, as well as the desire for a better understanding of the sources of student motivation. The research was conducted using the focus group method via *Zoom* platform. Participants were found to generally express a decline in motivation due to online class, citing factors such as a lack of structured daily routine and a lack of concentration and focus. On the other hand, some cite factors such as the ability to structure their own day and more free time as additional motivators that enhance their level of motivation in online class. In the context of mental and physical health, a high degree of variability was observed in the statements of different participants. Participants currently staying at home mostly report reduced motivation, internet connection issues, and an unsatisfactory work environment.

Key words: motivation, students, online class, COVID-19 pandemic